

HE 85/2008 käräjäoikeuksien kokoonpanoa koskevien säännösten uudistamiseksi

MUISTIO 23.9.2008

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund r.y.

Käräjätuomari Mikko Saleva

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 85/2008 käräjäoikeuksien kokoonpanoa koskevien säännösten uudistamiseksi

Yleistä

Tuomariliitto kannattaa esitystä. Tiukat kehysbudjetit ovat vaarantaneet tuomioistuinten mahdollisuudet toimia. Tuottavuusohjelman täytäntöönpano uhkaa muuttaa tilanteen hyvin vaikeaksi.

Esityksen toteutuminen joustavoittaa oikeudenkäyntiä, parantaa tuomarintyön sujuvuutta ja tuottavuutta. Istuntojen järjestäminen on esityksen toteutuessa nykyistä joustavampaa. Yhdessä suunnitellun käräjäoikeuksien koon kasvattamisen kanssa uudistuksella on mahdollista pitkällä aikavälillä nostaa tuomioistuinten tuottavuutta.

Uudistuksen taloudellista vaikutusta on vaikea ennustaa etukäteen. Tästä syystä lakivaliokunnan olisi syytä painottaa, että kaikki kertyneet säästöt tulee nimenomaisesti ns. korvamerkittynä käyttää käräjäoikeuksien kehittämiseen. Välttämätön kolmen ammattituomarin kokoonpano rikosasioissa ei pääse toteutumaan, jos sitä varten ei perusteta riittävää määrää tuomarinvirkoja. Uudistuksen hylkääminen tai sen vesittäminen johtaa puolestaan siihen, että kehysbudjettiin on välttämätöntä varata tuntuvaa lisärahoitusta tuomioistuinlaitokselle.

Käräjäoikeuden kokoonpano rikosasioissa

Kokoonpanovaihtoehtoja on syytä monipuolistaa. Lautamiehet osallistuvat nyt sellaisten asioiden käsittelyyn, jossa asianosaiset ovat kaikissa oleellisissa kysymyksissä yhtä mieltä asian ratkaisun lopputuloksesta. Jos taas pohdintaan tulee oikeuskysymys, lautamiehet ovat viime kädessä virkatuomarin ammattitaidon varassa. Lautamiesten osallistuminen tällaisiin istuntoihin ei ole tarkoituksenmukaista.

Tuomariliitto yhtyy myös perusteluihin ammattituomareista koostuvan kokoonpanon käyttöönottamisessa. Lautamiehet osallistuvat esimerkiksi talousrikosasioissa sellaisten asioiden käsittelyyn, joissa on ratkaistava oikeudellisesti vaikeita ja aineistoltaan vaikeasti hallittavia kokonaisuuksia. Syyttäjät ja asianajajat ovat tuoneet esiin toiveita käyttää niissä ammattituomareista muodostuvaa kokoonpanoa. Tämä palvelisi vaikean ja hankalan asian käsittelyä, edesauttaisi materiaalisesti oikeaan lopputulokseen päätymistä ja parantaisi oikeusturvaa. Oikeudenkäynnin painopiste voisi siten siirtyä käräjäoikeuskäsittelyyn.

Tuomariliiton käsityksen mukaan ehdotuksessa jäisivät monet tosiseikoiltaan yksinkertaiset talousrikokset täysilukuisen käräjäoikeuden käyttöalan piiriin. Esimerkiksi osa tullirikosasioista on aineistoltaan varsin suppeita eikä niihin liity vaikeita oikeuskysymyksiä. Esitetty sääntely saattaa aiheuttaa turhaa kolmen tuomarin kokoonpanon käyttämistä tilanteissa, joissa lautakunnan käyttäminen ei toisi lisäapua päätöksentekoon. Niitä ovat esimerkiksi tilanteet, joissa kysymys on esimerkiksi vain tavoitellun hyödyn tai aiheutetun vahingon määrän vaikutuksesta tunnusmerkistön täyttymiseen.

Ehdotettuun oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n luetteloon pitäisi ottaa lisää omaisuus- ja talousrikoksia, kuten törkeä veropetos, törkeä väärennys, törkeä avustuspetos, törkeä kirjanpitorikos, törkeä velallisen petos ja törkeä velallisen epärehellisyys.

On selvää, että merkittävät ja laajat jutut valikoituisivat kolmen ammattituomarin kokoonpanoon tästä yhden tuomarin käyttöalan laajennuksesta huolimatta. Tämä laajennus ei vaikuttaisi lautakuntakokoonpanon käyttöalaan, vaan vaikuttaisi valinnassa yhden tuomarin kokoonpanon ja kolmen ammattituomarin kokoonpanon välillä.

Käräjäoikeuden kokoonpano riita- ja hakemusasioissa

Tuomariliitto kannattaa ehdotusta. Riita- ja hakemusasioissa ei ole lautamiehiä juuri käytetty, koska lautamiesten osallistuminen istuntoon ei ole lisännyt oikeudellista asiantuntemusta jutun ratkaisemisessa.

Käräjäoikeuden kokoonpanon määräytyminen

Tuomariliitto kannattaa ehdotettua sääntelyä. Tuomioistuimelle tulee jättää harkintavalta siitä, millaisessa kokoonpanossa rikosasia ratkaistaan. Tulevassa laissa ei ole tarpeen säädellä asiaa ehdotettua tarkemmin. Tarkempi sääntely johtaisi joustavuushyötyjen menettämiseen. Kokoonpanosäännöksistä tulisi vain uusi knoppologia. Kokoonpanojen jäykkä sääntely pidentäisi merkittävästi käsittelyaikoja. Jos asianosaisille säädettäisiin mahdollisuus vaikuttaa käräjäoikeuden kokoonpanoon, siitä tulisi uusi kveruloinnin väline.

Käräjäoikeuden toimivalta yhden tuomarin kokoonpanossa rikosasiassa.

Hallituksen esitys on onnistunut siltäkin osin ammattituomarin toimivaltaa ei ole rajattu tuomittavan rangaistuksen osalta. Esitystä kritisoivien huoli on aiheeton. Sääntelyn väljyys on hyväksi silloin, kun käsitellään tosiseikoiltaan selkeitä omaisuus- tai talousrikoksia. Niissä käsitellään usein suhteellisen yksinkertaisia näyttökysymyksiä. Lisäksi samalle vastaajalle tulee usein haasteaikana lisää juttuja, jolloin tiukasti rajattu tuomittavan rangaistuksen enimmäismäärä johtaisi joko pääkäsittelyn peruuttamiseen, hätäiseen kokoonpanon vahvistamiseen tai teennäiseen juttujen pilkkomiseen. Rangaistuksen ennakointi ennen pääkäsittelyä ennen kaikkien asianosaisten kuulemista ei sovellu oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. On selvää, että riittävän laajat ja monimutkaiset asiat ohjautuvat esitetyn sääntelynkin voimassa ollessa joko lautakunta- tai tuomarikokoonpanoon.